

Montserrat

12 de desembre de 2021

Itineraris circulars: des del monestir a St.Jeroni i des de l'estació superior del funicular de St.Joan

*Regió de la Tebaida des del camí de Sant Joan a Sant Jeroni.
Les fotos són de Jordi Gironès.*

Montserrat és un massís muntanyós situat a cavall de les comarques del Bages, l'Anoia i el Baix Llobregat. És força prominent i té un paper destacat en la tradició catalana, entre altres motius gràcies a una geologia i una topografia pròpies molt característiques que han estat valorades estèticament de manera positiva. S'hi aixeca el monestir de Montserrat, una abadia benedictina consagrada a la Mare de Déu de Montserrat, una marededéu trobada, i també coneguda popularment amb el nom de "la Moreneta".

Geografia i geologia

És un massís de formes singulars que s'enlaira bruscament a l'oest del riu Llobregat fins als 1.237,9 m del cim de Sant Jeroni, sent aquest pic el lloc més alt de l'Anoia i del Bages. Altres cims montserratins són el Cavall Bernat, les Agulles, el Serrat del Moro, el Montgròs, Sant Joan, la Palomera, etc. Va ser declarat parc natural el 1987 per garantir-ne la conservació. Al llarg dels mil·lennis, els moviments isostàtics i tectònics, els canvis climàtics i l'erosió han acabat modelant un relleu brusc, amb grans parets i blocs arrodonits de conglomerat rosa i argiles. A les seves entranyes, l'erosió de tipus càrstic ha creat coves, avencs i torrenteres.

Vegetació

El bosc mediterrani per excel·lència és també el tipus de vegetació predominant a Montserrat. Dels arbres principals en destaquen les alzines i el pi blanc

d'entre altres. Quant a arbustos i vegetació herbàcia, se'n troben milfulles, arboços o algun llentiscle refugiat a les solanes, més càlides que les obagues, fredes i humides.

Fauna

Pel que fa a la fauna, actualment hi podem trobar aus com el roquerol, el ballester o el pela-roques, entre d'altres. Pel que fa als mamífers, hi destaquen l'esquirol, el gat mesquer, el ratpenat o el porc senglar, així com les cabres salvatges.

Monestir – Història

L'origen històric del santuari de la Mare de Déu de Montserrat es troba a l'ermita de Santa Maria, que l'any 888 el comte Guifré el Pelós dona al monestir de Ripoll. L'any 1025, Oliba, abat de Ripoll i bisbe de Vic, funda un nou monestir al costat de l'ermita de Santa Maria. El petit monestir aviat rep pelegrins i visitants, els quals donen a conèixer entre la gent les narracions dels miracles i prodigis que hi obrava la Mare de Déu.

El 1409, el monestir de Montserrat es converteix en abadia independent, però entre els anys 1493 i 1835, època de profundes reformes de creixement i esplendor, Montserrat formà part de la Congregació de Valladolid.

Durant els segles XVII-XVIII, el monestir de Montserrat es converteix en un centre cultural de primer ordre. De l'escola de música de Montserrat sorgeixen compositors importants.

La guerra amb Napoleó (1811-1812) i la desamortització de 1835 porten la destrucció i l'abandonament.

Vida eremítica

Sobre la vida eremítica, el pare Garcia M. Colombas afirma que ja existia quan arribaren els primers monjos ripollesos, entre 1025 i 1035, per impulsar un cenobi a la capella de Santa Maria.

La vida a les ermites va acabar al segle XIX pels següents motius:

- La Guerra amb Napoleó comportà, a 1812, la destrucció de les ermites i la mort de quatre anacoretes.
- El 27 d'abril de 1821, els ermitans foren obligats a retornar al monestir ja que es temia per la seva inte-

gritat perquè uns bandolers havien mort l'ermità de la Santíssima Trinitat, P. Jordi Soler.

- A l'any 1822 els monjos i ermitans hagueren de fugir de Montserrat i durant la seva absència les ermites reconstruïdes foren novament destruïdes.

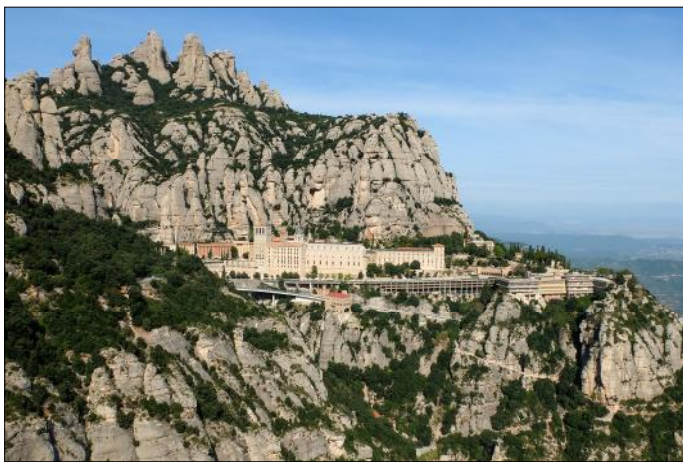
- A l'any 1824 quan es torna a aplegar la comunitat monàstica quedaven quatre ermitans, però a l'any 1835, desamortització, Santa Maria de Montserrat, com altres monestirs d'Espanya, es tancat i dispersada la comunitat.

El 1844 s'inicia la restauració de la vida monàstica i l'any 1881, a les Festes de la Coronació de la Imatge de la Mare de Déu, el papa Lleó XIII la proclama Patrona de Catalunya.

La Guerra Civil espanyola (1936-1939) significa un nou abandonament del monestir. El Govern de Catalunya, però, preservà Montserrat del saqueig i la destrucció. En l'actualitat, Montserrat es modernitza per continuar atenent els pelegrins mil anys després de la seva fundació.

Itinerari de la llarga

Abandonem el monestir per seguir el **Camí de Sant Miquel** on es deviarem a l'esquerra per arribar a la **Creu de Sant Miquel** (770 m), un magnífic mirador que ens ofereix una panoràmica de tot el conjunt monàstic de Montserrat. Una creu de ferro recorda

Monestir de Montserrat des de la Creu de Sant Miquel.

les creus que coronen els pics de Montserrat en els gravats medievals i barrocs. Un cop tornats al camí de Sant Miquel, trobarem la **capella de Sant Miquel** (825m) era antigament una ermita, de la qual es té constància documental en el segle X. Sobre els seus fonaments, a 1870, l'abat Miquel Muntadas va manar construir la capella actual. A mitjans del segle XX s'afegiren els portics que l'envolten, per donar aixopluc als visitants. Una mica més amunt tenim la **bassa de Sant Miquel**, vinculada segurament a l'existència d'un oratori o capella més antiga. Segons l'antropòleg i fi lòsof Octavi Piulats, les columnes que rodejaven altre temps la capella podien pertànyer a un antic temple dedicat a la deessa Venus Pire-

ne. Després passarem per el **Pla de Sant Miquel**, el **Camí de les Ermites**, el **Pla de les Taràntules**, i ens trobarem al **Camí de Sant Jeroni**, on divisarem La Gorra Frígia (1.152 m), Agulla del Meguí (1.050 m), el Sentinella (1.007 m), el Rave (934 m), la Campana (957 m), el Cigronet (1.065 m), Puntal de l'Albarda o el Bisbe (1.105 m), l'Albarda Castellana (1.177 m), el Gegant Encantat (1.176 m) i a la dreta, abans d'arribar a Sant Jeroni, el Moro o el Montcau (1.206 m).

L'ermita de Sant Jeroni (1.148 m), al peu del cim de Sant Jeroni (1.237 m), amb la de Sant Antoni, és la que es troba més allunyada del monestir, una hora a peu. És a prop del centre reemissor de telecomunicacions. Es va erigir sobre una antiga capella anomenada Santa Maria la Més Alta. Tot i estar ben construïda, gairebé mai va estar habitada perquè era molt perjudicada pel fred, la humitat i el vent. No era un edifici gaire gran, però suficient per a un eremita; hi havia dues cisternes i dues places, una servia de mirador ja que gaudia d'una panoràmica impressionant. Des de l'antiga ubicació es pot veure una bona panoràmica. Per arribar a l'antic emplaçament de l'ermita de Sant Jeroni es pot anar per un camí que es troba en bon estat de conservació. Fou reedificada entre 1536 i 1541, i després el 1590. Segons el pare Francesc Xavier Altés (2010) la construcció de l'oratori d'aquesta ermita sembla posterior a l'any 1677 i potser fins i tot a l'any 1699 però sempre anterior a l'any 1742. Fou enrunada al segle XVIII. A l'any 1721, els visitadors demanaren a l'abat recuperar aquesta ermita i que aquelles persones que volguessin ser ermitans comencessin per aquesta ermita encara que hi hagi vacants en algunes altres. A l'any 1755 ja tornava a estar habitada. Sofrí una nova rehabilitació els anys 1781-1785. Els francesos destruïren l'ermita el 1812. No es reconstruí mai més. A l'any 1858 una crònica diu que només en quedaven restes de parets i una cisterna.

Al 1891a prop de l'antiga ermita s'eregí un capella dedicada a Sant Jeroni, i es beneí el 10 de març del mateix any.

Miranda de Sant Jeroni (1.237 m), de d'on es pot arribar a albirar Mallorca i Menorca en dies molts clars. A l'esquerra (Els Ecos) a la dreta (la paret de Sant Jeroni), Roques d'Aurons (1.180 m), la Miranda deis Aurons (1.167 m), l'Esfinx (1.169 m), Roques del Salt de la Nina (1.186 m), Agulla Lluís Estassen (1.208 m), Eco Superior (1.225 m), Miranda dels Ecos (1.223 m), Camell dels Ecos (1.186 m), la Tallaia o la Setrillera (1.146 m) a la dreta Serrat de Sant Jeroni. Baixant, mirant a l'esquerra, Els Patriarques (1.111 m), (1.132 m), (1.140 m), (1.147 m) i (1.103 m) i el Cap de Mort (1.104 m).

De tornada, caminem per la carena de la serra de Lluernes, veuem a l'esquerra el Cavall Bernat (1.111 m), serrat de les Barretines, serrat del Vent, l'Elefant (1.156 m), el Fesolet (1.130 m), la Mòmia (1.127 m),

Regió d'Agulles des del cim de Sant Jeroni.

el Pebrot (1.069 m), la Carota (1.048 m) i trobarem l'**ermita de Sant Salvador**, pertany a la zona de Tebaida, està situada a l'extrem oriental del massís de Sant Salvador, al peu de la Roca de Sant Salvador i la trompa de l'Elefant, al costat de la Mòmia. Es troba al peu del camí del pla de la Trinitat a la serra de Lluernes per la cara sud. També és coneguda com l'ermita de la Transfiguració. La seva existència es troba documentada des dels primers anys del segle XIII. Hi ha una balma que formava part de l'ermita antiga i en construir-se la nova, la balma fou transformada en un oratori dedicat a la Nativitat del Senyor. L'edifici principal de l'ermita estava custodiat per uns immensos cons que s'aixecaven per tots costats simulant un niu d'ocells. L'any 1812 va ser destruïda per l'exèrcit francès, quatre anys més tard va ser restaurada i es va utilitzar fins al 1821, en què va ser abandonada. Romanen poques restes de l'ermita de Sant Salvador, aquestes estan embrossades i no es troben consolidades. Tot i això, es poden veure restes de murs de pedra, d'elements ceràmics, de passos, de terrasses i de murs de contenció. Des d'aquest lloc hi ha una bona panoràmica i es poden albirar altres ermites. A la balma hi ha una construcció moderna que està en ús. Per accedir a l'ermita de Sant Salvador hi ha unes escales des de Sant Benet amb corriol i desnivells. El camí no és recomanable per a un vianant no preparat, especialment el darrer tram.

Observarem la Trumfa (1.024 m), i a la dreta, la Prenyada (1.112 m), la Panxa del Bisbe (1.047 m) abans d'arribar a l'**ermita de Sant Benet** que fou durant molts anys l'habitatge del P. Vicari dels ermitans. Era l'habitatge adient per als ermitans vells, ja que es trobava molt propera al monestir, més encara per l'escala dreta que surt del jardí del monestir cap a l'ermita de la Santa Creu. Es va edificar amb la finalitat de permetre als pelegrins que no podien recórrer tot l'eremitori fer una estació de cinc visites (Sant Dimes, Santa Creu, Sant Benet, la Trinitat i Sant Salvador) en memòria de les cinc llagues del Redemptor i així guanyar les mateixes indulgències concedides

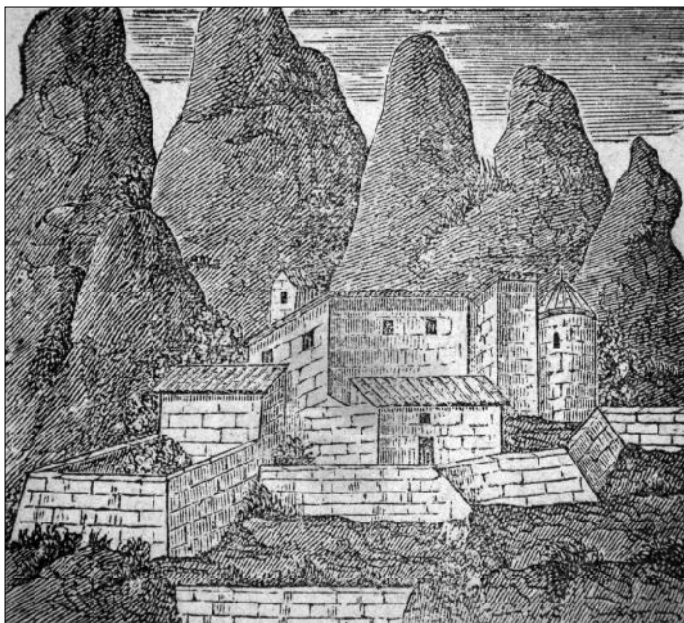
als qui visitaven les dotze ermites i les basíliques de Roma. L'abat Pedro de Burgos la va erigir l'any 1536 i gairebé trenta anys més tard l'abat Garriga l'amplià bastint una capella dedicada a Santa Escolàstica. El 31 de juliol de 1812 va ser cremada per l'exèrcit francès, però quatre anys després va ser restaurada, va estar en ús fins al 1821, en què va ser abandonada. *Durant els anys trenta els oblats benedictins van reedificar la capella *(informació facilitada per la família Tarrats). Avui dia se'n conserven poques restes, les ruïnes estan consolidades però hi ha embrossat. Gràcies a la seva situació privilegiada es pot albirar una bona panoràmica i diverses ermites. De l'antiga ermita de Sant Benet només queden dues cisternes, un canal d'aigua en roca, terrasses i murs de contenció de terres. Actualment hi ha la nova capella benedictina que està en ús. Per arribar-hi s'ha de caminar una hora des del monestir. S'hi accedeix per les escales dels pobres i passant a tocar de Santa Anna. Hi ha trams en mal estat i desnivells en poca distància. Fa de refugi guardat i la fan servir sovint els escaladors que volen escalar dos o tres dies.

L'**ermita de Santa Anna** pertany a la zona de Tebaida, al marge esquerre del torrent de Santa Maria (Vallmala). És l'ermita que es troba més a prop del monestir, al mateix peu del camí. En estar situada

Cavall Bernat, per on passa el camí del serrat de les Lluernes.

enmig de totes les ermites, era el lloc on residia el monjo superior; per això comptava amb una església on hi havia un petit cor en el qual els ermitans s'aplegaven per celebrar missa els diumenges i festius, fent la funció de parròquia. L'ermita es dividia en un rebedor, un oratori, una peça de retir, una cambra amb alcova, un museu, un estudi amb latrina, un menjador, una cuina, una cisterna per emmagatzemar l'aigua, un hort i un jardí. La capella era bastant gran en comparació amb la de les altres ermites i comptava amb una cúpula. L'ermita de Santa Anna va ser traslladada d'una ubicació anterior, a 600 passos de distància per a una major comoditat d'ermites i pelegrins. L'any 1498 l'Abat Cisneros la

Gravat de l'ermita de Sant Benet procedent d'un llibre de l'abat Miquel Muntadas sobre les ermites de Montserrat, editat l'any 1866. La imatge ens ha estat cedida pel Ricard García Vives.

va bastir a la ubicació actual i va romandre dreta fins al 1812, en què va ser destruïda per l'exèrcit gal durant la Guerra del Francès. A les rodalies es troba la cova i la font de Santa Anna. Es poden visitar restes de l'antiga ermita en un estat no gaire bo de conservació ja que estan embrossades, tot i això les runes no estan disperses. Es poden veure restes de murs de pedra, de passos, de la cisterna d'aigua i de terrasses. Per accedir a l'ermita de Santa Anna hi ha un camí en bon estat amb escales i corriol, a peu del camí principal. Es troba a prop del monestir (720 m), a només trenta minuts.

Extret de la pàgina web : <https://totmontserrat.cat/>

Itinerari de la curta

Deixem el monestir amb el funicular de Sant Joan que ens deixa al **pla de les Taràntules**, des d'on neix l'ample camí de Sant Joan, que porta a diverses ermites. L'estat del camí és bastant bo, fins i tot es poden apreciar els graons que van ser construïts en roca per salvar els desnivells del terreny. Trobarem l'**ermita de Sant Joan**, que es bastí al segle XIX en un replà proper a l'emplaçament original. És una construcció allunyada de les roques la qual té les seves pròpies parets, una teulada i un petit campanar. És un lloc ideal per a copsar el contrast entre l'austeritat de les antigues ermites i la solidesa de les construccions més recents. Ja al segle XX, amb l'èxit del funicular, l'indret visqué encara noves transformacions. Es construï un mirador amb vistes esplèndides sobre el vessant sud de Montserrat i un restaurant que posteriorment fou abandonat. A la regió hi ha altres ermites històriques d'interès, com les de Sant Onofre, Sant Jaume i Santa Magdalena.

L'**ermita de Sant Joan Baptista** pertany a la regió de Tebas. Es troba al costat de la nova ermita de Sant Joan, que va ser construïda al segle XIX i al costat de l'ermita de Sant Onofre. Antigament les ermites de Sant Joan Baptista i Sant Onofre van estar unides per una passarel·la ja que només hi ha 30 pams de distància entre totes dues. L'ermita es va aixecar aprofitant una balma natural, sota una penya i en el vessant de la muntanya, per protegir-la de les inclemències meteorològiques i gaudir d'una bona vista. Va ser residència dels abats Garriga, Tocco i Salinas, aquest darrer la va restaurar el 1591. Durant la Guerra del Francès, l'ermita va ser destruïda per l'exèrcit gal. Les restes de l'ermita de Sant Joan Baptista es troben en bon estat de conservació. En no trobar-se embrossades es poden apreciar perfectament els murs de pedra, els passos, restes de paviment, dues cisternes i terrasses. L'ermita de Sant Joan Baptista compta amb una bona panoràmica i es poden veure altres ermites.

L'**ermita de Sant Onofre** pertany a la zona de Tebas. És a tocar de l'ermita de Sant Joan, una mica més cap al nord-est, i cent metres més avall es troba l'ermita de Santa Magdalena. A l'ermita de Sant Onofre no era possible accedir-hi a cavall, per arribar-hi havia un camí amb escales, part de les quals estaven excavades en roca, i després s'havia de creuar un pont de fusta que penjava sobre un precipici. Com que estava situada al vessant d'una muntanya, gaudia d'una bona vista panoràmica del pla. Segons el *Monasticon hispanicum* va ser erigida per l'abat Pedro Burgos, al final del segle XV. L'abat Garsias de Cisneros la va restaurar i es va mantenir dreta fins que va ser destruïda per l'exèrcit francès el 1812. Les restes es troben en un bon estat de conservació, s'hi poden apreciar: murs, passos, cisternes d'aigua i les antigues escales d'accés. A l'ermita de Sant Onofre s'ha construït un afegit modern que és en ús.

Continuant el corriol arribarem al camí de Sant Jeroni que ens portarà a l'ermita de Sant Jeroni i al cim de Sant Jeroni. Llegiu les descripcions d'aquests llocs a l'apartat de l'excursió llarga.

Des del cim de Sant Jeroni, tornarem a l'ermita de Sant Jeroni, i continuarem la baixada pel camí vell de Sant Jeroni, que segueix el torrent de Santa Maria fins el pla dels Ocells des d'on seguirem un corriol que ens portarà al pla de les Taràntules on el funicular de Sant Joan ens tornarà a la plaça del monestir.

En relació a les ermites de Montserrat recomanem la lectura dels dos articles que va fer Francesc Riera Prenafeta en els butlletins de la SEAS núm. 296 i 297 de l'any 2011, els quals podem aconseguir a través de la pàgina Publicacions del nostre web.

Francisco Moreno
SEAS, desembre de 2021